

Geesteswetenschappen op de schop

Het bestuur wil verschillende bachelors schrappen of samenvoegen. Opleidingen reageren geschokt. 'Dit is geen oplossing. We zijn toch een kenniseconomie?'

Snijzaal 'Er valt zelden iemand flauw'

Studentenchefs Koks over de geheimen van het vak (en de verenigingen)

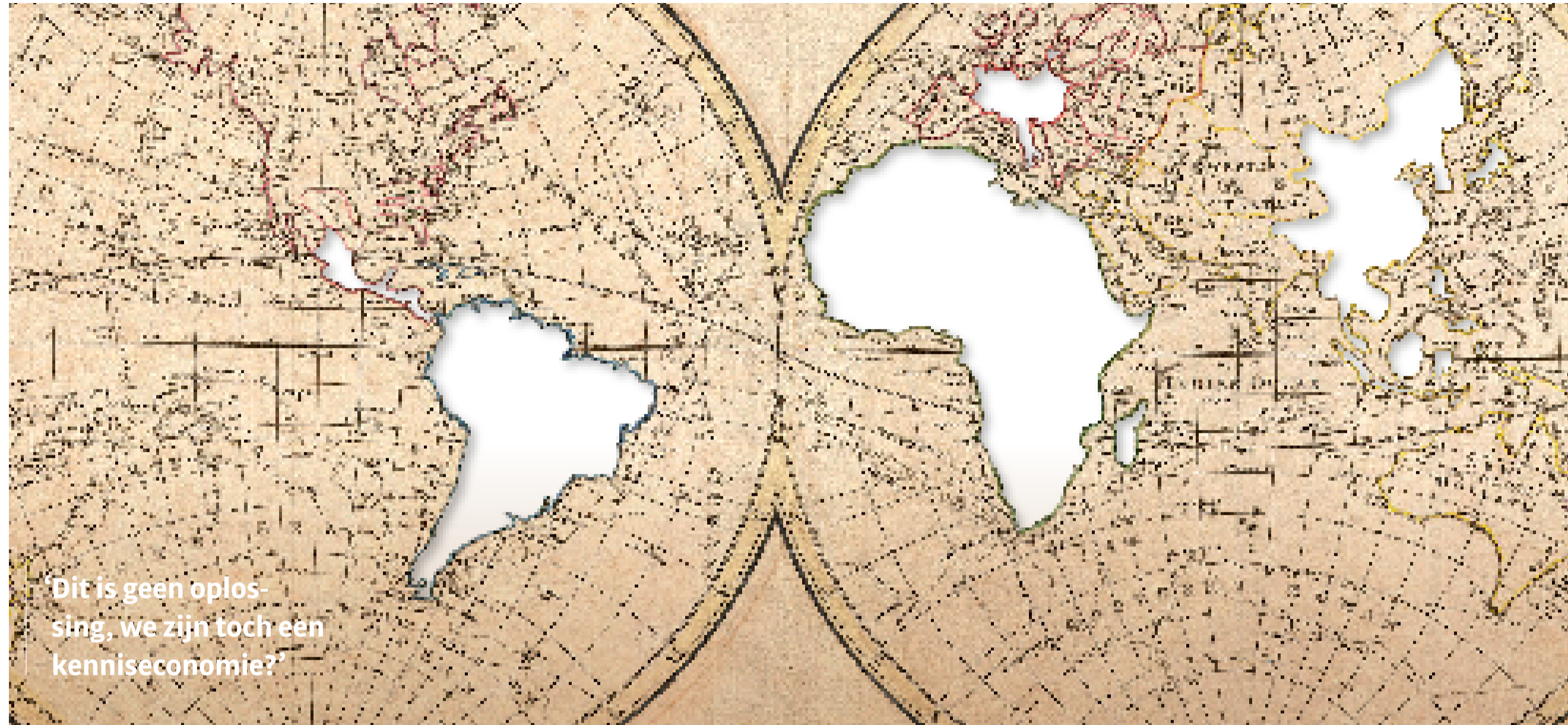

Affaire Hofman In de rechtszaal ging het hard tegen hard. Naast wangedrag kwam de universiteit met een nieuw verwijt: kinderarbeid

Controles Bestuur blijft zwijgen over strenge beveiliging en wil ook niet zeggen of u-mails worden bekeken. 'Ik heb openbaarheid gegeven in een vertrouwelijke vergadering'

Minder, minder, minder Geesteswetenschappen

Dit is geen oplossing, we zijn toch een kenniseconomie?

De faculteit Geesteswetenschappen gaat flink op de schop: het bestuur wil de bachelors African Studies en Latin American Studies schrappen en Chinees, Japans, Koreaans en Zuid- en Zuidoost-Aziëstudies laten opgaan in een nieuwe bachelor Aziëstudies. Frans, Duits en Italiaans moeten fuseren tot de bachelor Europese talen en culturen.

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Dat blijkt uit plannen van het faculteitsbestuur die in handen zijn van *Mare*. Geesteswetenschappen verkeert in zwaar weer en moet fors bezuinigen. Oorzaken zijn onder meer dat studenten minder studiepunten halen, het aantal promoties afneemt en de loonkosten zijn gestegen. Volgens de meest recente prognose loopt het tekort na 2025 op tot 5,7 miljoen euro per jaar. Daar zijn de aangekondigde bezuinigingen van het nieuwe kabinet nog niet eens bij opgeteld. Om die bezuinigingen aan te pakken, heeft het faculteitsbestuur de Taskforce Onderwijsportfolio deze zomer onderzoek laten doen en om advies gevraagd. Daar zijn drie scenario's uit gekomen, staat in het adviesrapport, met scenario 1 als minst en 3 als meest ingrijpende. In dat laatste scenario zouden er van de 51 opleidingen 'maximaal vijftien overblijven' en 'het

aantal opleidingsbesturen, opleidingscommissies, examencommissies en toelatingscommissies' flink worden verminderd.

Het bestuur heeft gekozen voor scenario 2, maar gaat op sommige punten minder ver dan het bijbehorende advies. Dat blijkt uit het document *Perspectief 2028* dat begin deze week naar alle opleidingsvoorzitters is gestuurd. Het gaat voornamelijk om plannen, die eerst nog langs de faculteitsraad en het college van bestuur moeten.

De meest opvallende ingrepen die per 2026-2027 moeten ingaan zijn het schrappen van de bachelors African Studies en Latin American Studies die vanwege een 'te gering' aantal studenten niet rendabel zouden zijn. Wel behouden zij nog hun regiospecialisatie binnen de bachelor International Studies.

Bij Midden-Oostenstudies worden alle specialisaties (zogenoemde tracks) Perzisch, Turks, Hebreeuws, Islamstudies, Arabisch en Modern Midden-Oostenstudies geschrapt. Wat van die opleiding nog overblijft, is onduidelijk. Ook de opleidingen Taalwetenschap en Oude Nabije Oostenstudies zullen het aantal specialisaties 'substantieel' moeten verminderen.

Verder wil het bestuur opleidingen samenvoegen tot nieuwe bachelors. Zo moeten Chinastudies, Japanstudies, Koreastudies en South and Southeast Asian Studies samensmelten tot Aziëstudies. De opleidingen Duits, Frans en Italiaans zouden moeten opgaan in de bachelor Europese talen en culturen.

Overigens heeft het college van bestuur het faculteitsbestuur geadviseerd dit laatste plan 'te heroverwegen en landelijk in gesprek te gaan over het te behouden aanbod'. Ook de taskforce kraakt een kritische noot over zijn eigen voorstel: 'De oprichting van een bachelor Europese talen en culturen kan een volgende stap zijn in de neergang van het onderwijs in de talen en is mogelijk niet voldoende om ze in de toekomst overeind te houden.'

Het bestuur heeft niet alle adviezen uit scenario 2 overgenomen. Zo staat in het advies van de taskforce dat ook Russische Studies en Engels onder Europese talen en culturen zouden moeten vallen. Maar het bestuur

wil deze opleidingen zelfstandig laten voortbestaan. De bachelor religiewetenschappen zou volgens het advies zelfs moeten worden opgeheven vanwege de 'geringe instroom' van gemiddeld zeven nieuwe inschrijvingen per jaar en omdat het 'geen unieke opleiding' is. Maar ook deze opleiding wil het bestuur zelfstandig in de lucht houden.

Daarnaast moeten sommige (research)masters verdwijnen. Net als de bachelors African Studies en Latin American Studies worden ook de gelijknamige researchmasters opgeheven 'vanwege de geringe studentenaantallen'. De researchmasters Asian Studies en Middle Eastern Studies worden samengevoegd tot Area Studies.

Het bestuur overweegt te stoppen met onder meer de tweejarige master Philosophy en de eenjarige master Latin American Studies, maar daarvoor is nog 'landelijke afstemming' en een 'kosten-batenanalyse' nodig. De taskforce adviseert de tweejarige master Philosophy op te heffen 'vanwege de geringe instroom van gemiddeld vijf studenten'.

Buiten het samenvoegen en schrappen van opleidingen en specialisaties, wil het bestuur dat alle studies hun curricula gaan herzien. Dat betekent: minder (keuze)vakken, grotere en meer gedeelde vakken. Ook moet het aantal minoren worden 'herzien en verminderd'.

Het doel van deze maatregelen is om minstens driehonderd vakken te schrappen, die 'over de gehele breedte leiden tot afname van de onderwijsinzet' gelijk aan 'meer dan 60 fte wetenschappelijk personeel'. Ook kan het ondersteunend personeel op termijn 'met 25 tot 40 fte' worden verminderd, schat het bestuur. 'Maar niet eerder dan vanaf 2026, want de overname (ondersteunend personeel, red.) is nodig in overgangsregelingen.'

Of deze maatregelen al zeer binnenkort leiden tot ont-slagen, moet nog worden onderzocht. 'Het streven is dat op basis van de voorliggende plannen in het voorjaar een nieuw bestaansplan te maken is', schrijft het bestuur. 'Bij een te grote discrepantie tussen zittende en benodigde staf moet waarschijnlijk gereor-

ganiseerd worden. Hét moment van reorganisatie lijkt er nu nog niet te zijn.' Wel hanteert de faculteit al een inhuurstop en een zogenoemd vacaturefilter, waarbij 'heel goed wordt gekeken naar de noodzaak om de vacature te vervullen'.

Het is nog allerminst duidelijk hoe veel geld de geplande maatregelen opleveren, aldus het advies: 'De taskforce kan weinig tot niets zeggen over de besparing in fte's of euro's die een voorgestelde maatregel oplevert, en over de resulterende financiële situatie.' Redenen zijn de 'moeilijk voorspelbare uitkomsten, duur en kosten van een eventueel reorganisatieproces, en de onzekere effecten van landelijke factoren zoals de Wet Internationalisering in Balans'. Bovendien leveren 'grote aanpassingen zoals het opheffen en sa-

menvoegen van opleidingen veelal pas na ongeveer vijf jaar besparingen op en deze besparingen zijn op dit moment nauwelijks te berekenen'.

De taskforce beveelt het faculteitsbestuur aan om 'elke maatregel nauwkeurig te onderzoeken en door te rekenen alvorens beslissingen met verstrekkende gevolgen te nemen'. Ook zouden de 'maatregelen ten koste kunnen gaan van de rijkdom, breedte, diepte en samenhang van de expertise en opleidingsprogramma's' in de faculteit, en dat die 'ingrijpende gevolgen hebben voor individuele medewerkers', zoals het 'verlies van banen'.

Het advies is dan ook 'met veel tegenzin' uitgebracht, 'maar wel vanuit het besef dat onze faculteit nu nog in de positie is om de toekomst van de faculteit zelf vorm te geven'.

Het faculteitsbestuur voert deze weken gesprekken met de opleidingsvoorzitters. Zij reageren geschokt. 'Mijn grote vraag is: wat is de visie en waar gaat dit naartoe?' zegt opleidingsvoorzitter van African Studies Mirjam de Bruijn op het plan om de bachelor en researchmaster te schrappen. 'Dit is geen oplossing. We zijn toch een kenniseconomie? Afrika is het continent van de toekomst. Dit is de universiteit waar je de wereld leert kennen, dan is het wel handig als de wereld aanwezig is in de universiteit.'

Bovendien is Leiden de enige plek in Europa waar de opleiding in het Engels is te volgen, aldus De Bruijn. 'Het is een unicum. Voor unica krijgt de universiteit een apart budget, maar dat is blijkbaar niet toereikend om het in stand te houden. Als de plannen worden goedgekeurd kunnen we nog vijf jaar door, maar vanaf 2026 wordt het afgebouwd en krijgen we geen nieuwe lichting meer.'

Is het een schrale troost dat er nog wel een uitgekledede versie van African Studies overblijft middels een specialisatie binnen de bachelor International Studies? 'Dat zijn vier vakken plus een taalvak', reageert De Bruijn. 'Dit voelt als tamelijk respectloos naar het vakgebied.'

'Er is absoluut paniek bij veel mensen, er wordt over niks anders gesproken', zegt opleidingsvoorzitter van Koreastudies Remco Breuker. 'Vooral internationale medewerkers voelen zich bedreigd.' Zijn opleiding moet volgens de plannen opgaan in een nieuwe bachelor Aziëstudies.

Hij verwacht dat de faculteitsraad zich overrompeld zal voelen. 'Ik heb niet het vertrouwen dat zij hier voor gaan liggen. Als het bestuur iets wil, gebeurt het ook. Dat is niet zoals het hoort, maar wel vaak zoals het gaat. Bovendien gebeurt het met te veel haast.' Anne Sytske Keijser, opleidingsvoorzitter van China-studies: 'Ik wil pas in actie komen als duidelijk is wat ik moet doen en waarom. We gaan niet een heel nieuwe opleiding uit de grond stampen zonder de parameters te kennen, we moeten eerst kijken of de nood echt zo hoog is.' Wel ziet ze haar opleiding 'tussen al het bezuinigingsgeweld door' als een van de gelukkingen: 'Er worden opleidingen geschrapt, dat is veel erger. Wij blijven nog bestaan.'

Reactie faculteitsbestuur: 'Reorganisatie is absoluut een reëel scenario'

Naar aanleiding van vragen van *Mare* besloot het faculteitsbestuur, dat eerst aangaf 'meer tijd nodig te hebben' voor de beantwoording, om woensdagmiddag alle medewerkers in te lichten over de ingrijpende plannen. Het rapport werd in die mail meegeestuurd.

Aan *Mare* liet het bestuur tegelijkertijd weten dat het 'aanpassen van het onderwijsportfolio' – ofwel het snijden in opleidingen en vakken – 'helaas onvermijdelijk' om de bezuinigingen aan te pakken. 'Wij realiseren ons heel goed dat dat een ingrijpende en moeilijke beslissing is, die een grote impact heeft op medewerkers en studenten', laat het bestuur aan *Mare* weten.

Het advies van de taskforce is nog 'een eerste schets': deze weken zijn er interne consultatierondes waarna 'eventuele aanpassingen van de plannen' volgen. 'Daarna wordt een concreet plan aangeboden aan de medezeggenschap. Daarin volgt de faculteit de geldende regels.'

Op de vraag waarom deze plannen worden voorgesteld terwijl volgens de taskforce moeilijk kan worden vastgesteld hoe veel geld ermee wordt bespaard, antwoordt het bestuur: 'Pas als helder is welke inhoudelijke keuzes

het bestuur definitief wil maken, kan een nauwkeurige doorrekening gemaakt worden. Het bestuur hecht echter veel waarde aan interne afstemming en zoekt die afstemming nu eerst op inhoud.'

Waarom de bachelors Russisch, Engels en religiewetenschappen zelfstandig moeten blijven, terwijl de taskforce adviseert de twee eerstgenoemde onder te brengen bij Europese talen en culturen en de laatstgenoemde te schrappen, blijft onduidelijk. 'Het gaat in dit stadium om planvorming, er zijn nog geen definitieve keuzes gemaakt.' In het document *Perspectief 2028* staat dat mogelijk 60 fte wetenschappelijk personeel en 25 tot 40 fte ondersteunend personeel kan worden bespaard. Op de vraag of een reorganisatie onvermijdelijk is, antwoordt het bestuur dat er 'nadrukkelijk nog geen besluit over is genomen' maar dat 'een reorganisatie met personele gevolgen met de genoemde aantallen fte's absoluut een reëel scenario' is.

'Omdat de onderzoeksfase nog loopt, kan er voorlopig nog geen zekerheid worden gegeven aan medewerkers. Dat vinden we erg vervelend.'

Arbeidsmarktoriëntatie? Geef ons alsjeblieft dispensatie

Het verschil tussen 'myneur' of 'mienör' kwam nauwelijks m'n strot uit, of ik werd al driftig opgetrommeld voor een *mind-expanding* avondbijeenkomst, waarin ik terend op opgewarmde pasta pesto mijn *employability skills* mocht ontdekken. Mijn ouders waren nog onderhoudbaar, maar heden zou ik achterhalen waar ik net met een nippe BSA op zak later tot m'n pensioen terecht kon. Een troostrijke gedachte. Terwijl ik mijn aanstaande collegae vriendelijk aankeek tijdens onze arbeidspotentiele taxatie, drong tot mij door dat we vanaf nu korter op de bal speelden. 'Hoe tackel jij straks die vertaalslag van je *high knowledge environment* naar je *daily work space* zonder je *core quality* on hold te zetten?' vroeg een kortgeknipte barista-barones aan haar buurvrouw die zoveel metaal door d'r kop geschoten had dat ze de meeste douanes het gekkenhuis injoeg. 'Ho, dit is *problem thinking!*' viel een jufferige poederdoos van het merk 'Willemijn Carrièrecoach' haar resoluut in de rede, die vervolgens zelfvoldaan de zaal inkeek om dit sterke staaltje *pacesetting leadership* te finetunen. Met een obligate glimlach tikte ze op haar voorhoofd en spreidde daarop haar armen als een *free and flexy* yogalerares: 'Wij willen vanavond een *growth mindset!* Ze hupste *agile* naar het bord en begon een *mind-map* te tekenen met de vereisten voor een aantrekkelijke LinkedIn-pagina. Ik kreeg zin om haar gezicht te *mind-meppen*. 'Het belangrijkste is dat je *media presence* *synced* met je *personal goals*, en tegelijk je *professional image covered*. Rechts van mij zat een keurig uitgeslapen incarnatie van Ralph Lauren naastig mee te tikken: deze *secret road* to *happiness* kwam niet op Brightspace.

'Hoe tackel jij de vertaalslag van je high knowledge environment naar je daily work space?'

Plots kreeg ik een aap op m'n schouder gezet in de vorm van een 'talentticket', dat allerlei blokken met professionele vaardigheden bevatte. 'Zelfkennis is key. Daarom ga je nu eerst voor jezelf je go's en grow's invullen, daarna kan je even sparren met je feedbackbuddy. En dan eindigen we weer centraal', zei de eindbaas. Dat was het ergste, ze had er echt zin in. Al knikkebollend vielen mijn ogen vanzelf op het eerste blokje: 'Mijn werkervaring'.

Overtuigd van mijn pasverworven marketingkennis, vulde ik daar trots 'gastronomisch distributeur' (lees: vakkenvuller) in bij PLUS Supermarkt. Het talentticket stelde mij daarop de boeiende vraag hoe ik dacht dat mijn huidige werkervaring mijn talenten had ontwikkeld. Ik dacht terug aan de verschillende opvattingen die mijn afdelingsmanager en ik hadden over het begrip 'starttijd' en vulde in dat ik gegroeid was in bilaterale assertiviteit.

Het talentticket had nog minstens vijf van zulke open gaapvragen. Een overtoegen zucht van totale resignatie stond op het punt mijn lippen te verlaten, maar door diep gedilde etiquette wilde ik 'm toch inhouden, waardoor mijn wangen bolden en ik erbij zat als een kikker met een rotje in z'n reet. Willemijn, die inmiddels als een cheerleader de zaal doorsprong, gaf me bij deze wanvertoning een gultige knipoog. Ook dat nog, sjans. Hierop kruiste ik bij non-verbale communicatie maar 'zeer mee oneens' aan, waarna ik mijn lijdensweg afkroop door met mezelf galgje te spelen, en steeds te verliezen.

Afijn, deze kolderieke belevenis indachtig, mogen universiteiten zich eens achter hun oren krabben in hoeverre arbeidsmarktorientatie gewenst is. Want ze kunnen ons wel bombarderen met ontstressies, welzijnstrainingen en tutorgesprekken, maar de ware prestatiedruk komt van de groter geïnstitutionaliseerde Nutsmoloch, die door dit kaaimankabinet nog steviger in het zadel is gehesen.

In plaats van dat ze ons beschermen tegen die doelmatigheidscultus en meritomanie, en onze leergierige en nutteloze studiezijn koesteren, dansen ze doodleuk mee in de laatkapitalistische limbo, door ons als twaarzen al naar arbeidsmarktorientaties te slepen. Alsjeblieft, geef ons alsjeblieft dispensatie. Ons privilege is college, dat cv regelen we wel privé.

Henrik Laban studeert Neerlandistiek

Plots gaat het in de rechtbank over kinderarbeid

Tijdens de rechtszaak over het ontslag en het decennialange wangedrag van hoogleraar archeologie Corinne Hofman kwam de universiteit met nieuwe aanklachten. De zwaarste: kinderarbeid. ‘Dit is karaktermoord.’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO ANP

Het ging hard tegen hard in de rechtszaak over het ontslag van de Leids hoogleraar Corinne Hofman. Daar werd één ding duidelijk: een schikking is onmogelijk. Dat de universiteit daar überhaupt niet op aanstuurde, werd eind april al duidelijk: toen liet het college van bestuur weten de archeoloog te willen ontslaan en een ontbindingsprocedure te zijn gestart. Vorige week donderdag was de zitting bij de kantonrechter in de rechtbank van Amsterdam. Hofman was niet aanwezig op advies van haar psychiater. Uit een vernietigend onderzoeksrapport bleek afgelopen mei dat Hofman zich tussen 1990 en 2023 samen met haar partner Menno Hoogland schuldig zou hebben gemaakt aan onder meer intimidatie, discriminatie, manipulatie, schreeuwen, uitlachen en bespotten van medewerkers, promovendi en studenten. Sinds de start van het onderzoek in september 2023 is Hofman op non-actief gesteld. Hoogland is niet meer aan de universiteit verbonden. Beiden hebben een bouwverbod gekregen.

‘Schaamtevolle gebeurtenissen’

De onderzoekscommissie baseerde het rapport op verklaringen van in totaal 37 informanten, onder wie negentien

melders, elf vakgenoten en drie (voormalig) bestuurders. In dat rapport waren al veel opmerkelijke gedragingen van het archeologenkoppel te lezen (van drankmisbruik tot diefstal van uit een depot stiekem getrokken tanden), maar tijdens de zitting kwamen daar nog een paar zeer gedetailleerde verklaringen bij. Volgens de advocaat van de universiteit Henriëtte van Baalen zouden die bekend moeten zijn bij de onderzoekscommissie, maar zijn die niet - of alleen in grote lijnen - opgenomen in het rapport. Volgens Van Baalen is dat ‘omdat de commissie kennelijk wilde vermijden over schaamtevolle gebeurtenissen te schrijven’. Daarbij ging het vooral over gedragingen tijdens veldwerk in de Cariben. ‘Men werkte minstens zes dagen per week, twaalf uur per dag, durfde geen pauze of vrije dagen te nemen uit angst om later te horen dat ze lui zouden zijn’, zei Van Baalen. Hofman zou tegen studenten en promovendi hebben toegevoegd: ‘Don’t talk, work harder, you’re going too slow.’ Naar de wc gaan tijdens veldwerk was ‘tijdverspilling’ want het was ‘geen feestpartijtje’.

Bordeel

Melders hebben verklaard dat er gebrek was aan drinkwater

en voedsel en dat ze ‘uitgeput en met honger naar bed gingen’, terwijl Hofman zelf in een restaurant zat te eten. Het eten mocht pas geserveerd worden ‘als Hofman honger had en zij moest als eerst worden geserveerd’. Ook werd er soms met modderige handen gegeten, wat ertoe leidde dat studenten en onderzoekers ‘parasieten, nierstenen en voedselvergiftiging opliepen’. Deelnemers aan het veldwerk zou een zwijgplicht zijn opgelegd omdat klachten ‘slecht zouden reflecteren op het imago van het project en de professor’, somde de advocaat op. Bij gebrek aan goede slaapruijme moesten studenten en promovendi ‘soms met Hofman in bed slapen, of wekenlang op een betonnen vloer of in een bordeel’. Studenten die ongesteld waren mochten niet douchen maar moesten het waterkraantje gebruiken om zich te wassen. Eén melder moest Hofmans ‘ondergoed van de vloer uit de badkamer oprapen en inpakken’. Deze ‘jonge student’ kon zich daar ‘niet aan onttrekken met de beoordeling van diens eindscrijpte voor de boeg’. Deelname aan het nachtleven was volgens sommige melders verplicht. Een van de melders heeft verklaard dat ze bij het uitgaan haar ‘lichaam iedere week moest opofferen om goede wil te laten zien’. Dat gaf een gevoel van onveiligheid, dat ze probeerde ‘weg te laten zakken door bier en rum te drinken’.

‘Studenten en promovendi moesten met Hofman in bed slapen, op een betonnen vloer of in een bordeel’

Aanrandingen

Deelnemers mochten geen melding maken van aanrandingen omdat ‘dit nou eenmaal was hoe Caribische mannen zijn’ of omdat de dader ‘een belangrijke lokale contactpersoon was’ en het tot reputatieschade aan het project zou leiden. De meest opvallende informatie die de advocaat gaf, waarover niets in het onderzoeksrapport is te lezen, ging over meldingen van kinderen van lokale families die meehielpen bij de archeologische opgravingen. Kinderarbeid, aldus de advocaat. ‘Uit foto’s blijkt dat kinderen op blote voeten met zware schoppen werken, op hun buik in putjes schoppen en archeologisch werk doen.’

Ze sjuowden zware emmers zand en raakten soms gewond, hebben melders verklaard. In één geval zou een familie een kind mishandeld hebben nadat het thuiskwam met ‘onvoldoende geld’. Nadat de lokale overheid Hofman had gewaarschuwd dat ze te weinig betaalde, zou zij de ouders meer hebben betaald in geld of in natura, zoals kleding.

Petra Charbon, de advocaat van Hofman, weersprak de aantijging stellig. Ze noemde de beschuldiging van kinderarbeid ‘een van de heftigste’ en wijst erop dat er in het onderzoeksrapport niets over is te vinden. ‘Ik moet hier korte metten mee maken: het is een valse beschuldiging, het is zelfs lasterlijk en er is niets onderzocht.’ Er liepen weliswaar kinderen rond tijdens het veldwerk, maar ‘dit was na school en in vakanties en ging op verzoek van en in overleg met hun ouders die in dienst werkten van het project en het leuk vonden om hun kinderen mee te nemen. Het was gezellig, ze maakten scherven schoon en aten zo nu en dan mee. Van kinderarbeid is nooit sprake geweest.’

Haatcampagne

Charbon, die in het bezit is van de meldersverklaringen, bevestigt vrijdagmiddag tegen Mare dat drie personen melding hebben gedaan van kinderarbeid. ‘Dit staat dus in de meldingen die de onderzoekscommissie heeft onderzocht, maar omdat er niets over in het onderzoeksrapport staat, is het kennelijk niet als aanneemelijk bevonden.’

Voorzitter van de onderzoekscommissie Yvonne Erkens wil vrijdag niet tegen Mare zeggen waarom er niets over de meldingen van kinderarbeid in het rapport staat. ‘De onderzoekscommissie heeft het college van bestuur geadviseerd en daarmee is ons werk afgerond.’

In de rechtbank klaagde Charbon dat zij ‘pas drie dagen voor de zitting’ aanvullende verklaringen van melders heeft gelezen en foto’s van kinderen bij het veldwerk heeft gezien. ‘Die informatie hoorde in het onderzoek en niet in de rechtbank’, aldus Charbon. ‘Ik heb deze informatie niet met Hofman kunnen bespreken. Er is een haatcampagne gestart, een karaktermoord.’

Universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke ontkent vrijdagmiddag dat er pas drie dagen voor de zitting nieuw materiaal naar Charbon is gestuurd. ‘We hebben dit vorige week vrijdag gedaan, volgens de wettelijke termijn moet het uiterlijk vijf dagen van tevoren.’

Op de andere aantijgingen ging Charbon niet in. Wel zei ze dat ‘negentien mensen - van de honderden studenten en tientallen promovendi die Hofman heeft gehad - nooit ook maar met één woord aan haar hebben laten weten dat ze last van haar hebben gehad en dat er dingen gebeurden die zij als ongewenst hebben ervaren’. Volgens Hofman moeten de meldingen ‘in een bepaalde context worden gezien of zijn ze niet gebeurd’.

Contra-expertise

Charbon richtte haar pijlen op de onderzoeksprocedure, die volgens haar rammeelt. Zo zou decaan Jan Kolen ‘actie’ op zoek zijn gegaan naar melders’, heeft de onderzoekscommissie veel te weinig gedaan met het verweer van Hofman en Hoogland, is dermate weinig informatie aan Hofman verstrekt dat ze zich niet goed kon verdedigen en is een Woo-verzoek van Hofman om die tóch te krijgen ‘om oneigenlijke redenen’ door de universiteit afgewezen. ‘De raad van toezicht, die volledig op de hoogte is gehouden, laat het allemaal gebeuren.’ Ook kon Hofman zich niet verweren tegen de beschuldigingen van schending van de wetenschappelijke integriteit (zoals het verwijderen van gebitsresten zonder vergunning en het afdwingen van co-auteurschap), omdat de onderzoekscommissie een ‘zelf gecreëerde’ commissie is: een samenvoeging van de commissie wetenschappelijke integriteit en de klachtencommissie ongewenst gedrag. De weg naar het Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit (LOWI) ‘werd daardoor afgesneden’. In plaats daarvan ging Hofman naar vertrouwenspersoon wetenschappelijke integriteit Jan van Ruitenbeek met

het verzoek om een contra-expertise te laten uitvoeren. De conclusie van die second opinion luidde: er kan niet worden bewezen dat de wetenschappelijke integriteit is geschonden. ‘Tot op de dag van vandaag is door de universiteit met geen woord gerept over de contra-expertise’, zei Charbon. ‘Die is voor het college van bestuur geen enkele aanleiding geweest om zich te herbezinnen, behalve om de vertrouwenspersoon op het matje te roepen door de rector. Dat is verbijsterend.’ Die reactie kwam er in de rechtbank wél, waar Van Baalen gehakt maakte van de contra-expertise. ‘Er zijn geen afspraken gemaakt over hoe dit onderzoek zou worden uitgevoerd, er is geen hoor en wederhoor geweest, geen contact geweest met melders, de onderzoekscommissie of deskundigen’, somde Van Baalen op. ‘De wetenschappers hebben op persoonlijke titel hun mening gegeven en er is uitsluitend afgegaan op een drietal stukken, waaronder een persoonlijk eenzijdig stuk van Hofman.’

Doodzonde

Bovendien is de contra-expertise onjuist, stelde Van Baalen. ‘Het ontbreken van een exportvergunning voor menselijke resten is geen kleine vergissing, maar een misdrijf. Zelfs een toerist weet dit, laat staan een hoogleraar archeologie.’

Ook het verwijderen van gebitsresten zonder vergunning, zoals in 2009 gebeurde, is ‘een doodzonde in de archeologie’, ging Van Baalen verder. ‘Hofman erkent ook dat er op dat moment geen vergunning was. De contra-expertise wil haar alleen maar vrijpleiten.’

Toen Mare onlangs onthulde dat de vertrouwenspersoon bij de rector op het matje was geroepen, wilde de universiteit niet zeggen wat daarvan de reden was. In de rechtbank zei Van Baalen dat Van Ruitenbeek ‘een goede huisvriend van Hofman’ is en dat ‘belangenbehartiging géén rol is van de vertrouwenspersoon’.

Ondanks het uitgebreide verweer van Charbon tegen de gevolgde procedure, leek de rechter daar niet erg van onder de indruk. ‘De kern is voor ons niet het wel of niet zorgvuldig zijn van een procedure. Dat speelt wel mee, maar het verwijtbaar gedrag staat centraal. Dat is waar onderzoek naar is gedaan.’

Psychiatrische behandeling

Wel wilde de rechter weten wat Hofman hoopt te bereiken met de rechtszaak. Charbon: ‘Los van dat ze nu niet in staat is om te werken en onder psychiatrische behandeling is, is het voor haar helend als ze gelijk krijgt. Ze wil heel graag in gesprek met de melders, maar ik hoor dat zij dat niet willen. Hofman heeft nog anderhalf jaar te gaan tot haar pensioen. Ze wil graag haar werk bij de universiteit afmaken.’

Daarnaast eiste Charbon anderhalve ton, het bedrag dat het koppel volgens haar kwijt is aan de rechtszaak. ‘Zij hebben dit geld geleend, anders hadden ze dit niet kunnen doen. De universiteit heeft heel diepe zakken, ik vind dat die dit moet vergoeden.’

De universiteit ziet niets in heling. Dat was weliswaar de aanbeveling van de onderzoekscommissie, maar het college van bestuur heeft dat terzijde geschoven. ‘Zonder erkenning geen heling’, aldus Van Baalen, ‘nog afgezien van het feit dat de melders dit niet willen.’

Blacklist

Bovendien hebben melders signalen gekregen dat er een ‘blacklist’ circuleert met de namen van de melders erop, waarin ‘met klem wordt afgeraden met hen samen te werken’. Maar: het bewijs voor het bestaan ervan die lijst ontbreekt. ‘Niemand, echt niemand die de lijst zegt te hebben gezien, durft hierover te verklaren uit pure angst voor hun carrière. Dat is wat Hofman doet.’ Van Baalen vindt dat de universiteit helemaal niets zou moeten betalen. ‘Het staat Hofman vrij elders hoogleraar te worden, bijvoorbeeld in de Cariben.’

Toch wilde de rechter graag weten wat de financiële consequenties voor Hofman zijn wanneer zij het ontbindingsverzoek toewijst. Daarvoor had zij wel aanvullende informatie nodig. Er waren nog meer losse eindjes: zo bleek Charbon 59 verklaringen die Hofmans verhaal zouden ondersteunen niet naar de rechter te hebben gestuurd. Van die 59 verklaringen vond de onderzoekscommissie er overigens maar twee relevant. De rechter gaat de komende weken bekijken of ze die verklaringen en financiële informatie nodig heeft om tot een oordeel te komen.

Zo ja, dan volgt over vier weken nog geen uitspraak maar een tussenbeschikking, waarbij ze zal vragen om die extra informatie. Zo nee, dan volgt over vier weken de uitspraak of de universiteit Hofman wel of niet mag ontslaan.

Archeologie wil minder werkdruk tijdens veldwerk

De faculteit Archeologie onderzoekt verschillende opties om de werkdruk rondom veldwerk te verlichten. 'Er is vast een veel beter seizoen om stages te doen, dan middenin de zomer.'

DOOR ELSE VAN DER STEEG

Het onderwerp kwam ter sprake in de faculteitsraad omdat er zorgelijke signalen waren vanuit een veldwerkproject op Cyprus over hoge werkdruk. Voorzitter van de faculteitsraad Merlijn Veltman licht het toe: 'Er gaat veel vakantietijd in de zomer op aan veldwerk, dat is niet per se een probleem, maar de erkenning in uren die er tegenover staat is misschien niet in verhouding. Daar komt bij dat er een enorme toename is in het aantal studenten, waarvan men niet goed weet hoe dat tegemoet te komen.'

De problemen zijn bekend bij het faculteitsbestuur, gaf vice-decaan Alex Geurds aan. 'Bij grotere veldwerkprojecten gaat diegene vaak aan het begin van het jaar zitten met het afdelingshoofd om de werklast over het jaar te verdelen. Bij kleinere projecten of projecten die pas later in het jaar georganiseerd worden, gebeurt dit niet altijd. Daar zitten onduidelijkheden waaraan moet worden gewerkt.' Daar komt de vraag nog bij wat de beste manier is om projecten te financieren, voegde hij toe. 'De achtergrond hierbij is de grotere discussie over de rol die we veldwerk willen geven in het curriculum, de plek die het inneemt en het moment in het jaar. Daar zijn we nu over aan het praten.'

Eén van de opties die worden overwogen, is het veldwerk volledig intern te organiseren,

vulde hoofd bedrijfsvoering Jan Pronk aan. 'En het dan ook goed financieren, bemannen, organiseren en inplannen in het curriculum.' Het gaat dan volgens hem ook over 'veldwerk in de bredere zin van het woord' en kan dus ook 'labonderzoek of een heritage project' betreffen. 'We moeten ons dan afvragen: hebben we hier de capaciteit voor, maar ook: willen we altijd naar het buitenland? Is het vanuit een green office perspectief beter om een field school niet per se in het buitenland te hebben?'

Door te zoeken naar andere momenten tijdens het jaar, kan de druk op doorwerken tijdens de zomervakantie hopelijk afnemen, aldus Pronk. 'We willen de werkdruk niet vergroten. Veldwerk in de zomer is een eigen keuze, maar we moeten misschien als faculteit op een ander moment de mogelijkheid tot veldwerk bieden, zodat je tenminste de optie hebt om bij te komen in de vakantie, waar die toch voor bedoeld is.'

Geurds: 'Met klimaatverandering wordt het steeds onmenselijker, zou je kunnen zeggen, om naar de werelddelen te gaan waar we nu vaak heen gaan, om in 40-45 graden hitte te gaan werken. Er is misschien een veel beter seizoen om die stages

te doen, dan middenin de zomer.' Het is een van de opties die het faculteitsbestuur overweegt. Pronk: 'We zijn nog in een vroeg stadium. Dit zou veel consequenties hebben qua budget, medewerkers, organisatie en de hele structuur van de bachelor.'

Het bestuur hoopt voor het collegejaar '25-'26 de eerste veranderingen kunnen toepassen. Geurds: 'We willen het niet jaar na jaar voor ons uit schuiven. In december hopen we te kunnen laten zien waar we naartoe willen.'

'Moeten we in de zomervakantie per se naar het buitenland om in 45 graden hitte te gaan werken?'

Commissie universitaire banden is begonnen, bevestigt rector

Voor de zomer kondigde de universiteit aan een commissie in het leven te roepen die de samenwerkingsverbanden met onder andere Israëlische universiteiten moet gaan beoordelen. Die is bezig, liet rector Hester Bijl weten.

DOOR MARK REID

Personeeletpartij LAG wilde tijdens de universiteitsraadsvergadering weten of het al opschoot met de ethische commissie, wanneer de adviezen van de commissie aan de UR worden voorgelegd en of het college in de tussentijd al zelf tot nieuwe beleid was gekomen. Tijdens de vergadering vulde raadslid Joost Augusteijn die vraag nog verder aan. Hij wil de weten of recente ontwikkelingen in het Midden-Oosten nog van invloed waren op het standpunt van het college. 'We hebben net de aanval op Libanon gezien en de aanval van het Israelische leger op UNIFIL, en de VN die oorlogsmisdaden van het Israelische leger in Noord-Gaza veroordeelt. Vind er een heroverweging plaats bij het college over de banden in het licht van die ontwikkelingen?' Rector magnificus Hester Bijl antwoordde daarop dat de de ad-hoc commissie toetsing

ethische aspecten in samenwerkingen, zoals de ethische commissie voluit heet, nog geen advies heeft uitgebracht, maar al wel druk bezig is. 'Ze zijn deze zomer geformeerd en sindsdien veel bij elkaar gekomen. Het loopt volgens planning, we hopen eind dit jaar een advies te krijgen. Met betrekking tot actuele ontwikkelingen, zullen die waarschijnlijk meewegen in dat advies.'

Ook verwees Bijl maar de situatie in Rotterdam. 'De ethische commissie van de Erasmus Universiteit heeft gezegd dat er een specifieke commissie alle huidige banden zal evalueren, en gaat daar een jaar over doen. De commissie heeft geadviseerd om in die periode geen nieuwe samenwerkingen meer te starten, en dat heeft het college van bestuur overgenomen. Er is intensief contact tussen de voorzitters van de commissies van verschillende universiteiten. Op dit moment is onze commissie aan het werken aan onze werkwijze en zij neemt de aanpak van de EUR daarin mee.' Augusteijn: 'Mag ik concluderen dat er in afwachting van het advies van de commissie er geen beleidswijzigingen overwogen worden?' Bijl: 'Een wijziging komt eventueel als de commissie met een advies komt, maar niet tussentijds.'

Mogen beveiligers ook in u-mails kijken? 'Geen commentaar'

Stickers op het Wijnhavengebouw van de Universiteit Leiden na een bezetting van pro-Palestijnse betogers, afgelopen mei

Ondanks opgevoerde druk van de universiteitsraad bleef het college van bestuur zwijgen over opgeschaalde controles waarbij ook beveiligers in burger worden ingezet. 'Er is een ontzettend wantrouwen bij studenten en medewerkers.'

DOOR MARK REID
FOTO ANP

Vorige maand ontstond ophef over de inzet van beveiligers in burger en andere maatregelen in het Wijnhavengebouw in Den Haag, zoals het fotograferen van medewerkers en studenten. De raad werd daarover niet vooraf door het college geïnformeerd, ook al beweerde het college eerder dat dat wel het geval was. Pas recentelijk kreeg de raad achter gesloten deuren updates over ontwikkelingen rond beveiliging. Bovendien concludeerde de raad op basis van ingewonnen juridisch advies adviesrecht te moeten hebben gehad op het invoeren van de nieuwe beveiligingsmaatregelen. Dat weersprak vice-collegevoorzitter Martijn

Ridderbos tijdens de vergadering.

'In de wet staat dat we voorgenomen besluiten moeten voorleggen. Dat is hier niet, dit gaat over beleid. Dat willen we in principe ook voorleggen, maar als het gaat om specifieke maatregelen die we in crisissituaties opleggen, hoeft dat niet langs de raad.' Daarop riposteerde personeelsraadslid Joost Augusteijn (LAG) dat omdat de beveiligers mogelijk ook personeelsleden volgen, het besluit juridisch gezien wel degelijk aan de medezeggenschap had moeten worden voorgelegd. Voorafgaand aan de vergadering had de raad al een flink aantal vragen gesteld over de opgeschaalde beveiliging, maar dat leidde maandag

niet tot meer openheid. Ridderbos gaf aan dat hij al informatie had verstrekt aan de universiteitsraad tijdens een besloten vergadering, en dat hij die informatie niet in het openbaar kon herhalen. Ridderbos: 'Als college hebben we een zorgplicht voor de veiligheid van studenten en medewerkers. Sommige dingen kunnen we niet in de openbaarheid vertellen omdat we daar mensen mee op ideeën kunnen brengen.' Studenteraadslid Michel Vermeer (DSP-SC) wilde toch weten op aanwijzing van welke instantie de universiteit beveiligers in burger inzet in het Wijnhavengebouw. 'Ik snap niet hoe de naam van die instantie noemen de veiligheid in gedringt brengt. Ik vind dat we recht om te weten wie dat is.' Daarop antwoordde Ridderbos dat die informatie al was gedeeld in de vertrouwelijke vergadering.

Augusteijn nam hier geen genoegen mee. 'We hebben tijdens het vertrouwelijk overleg informatie gekregen, maar dat betekent niet dat we alle informatie hebben gekregen of het eens zijn over het beleid. Het is niet afdoende om te zeggen dat jullie om veiligheidsredenen geen antwoord geven. Veiligheidsdiensten hebben een neiging om alles een risico te noemen. Waarom nemen jullie ons en de gemeenschap niet meer in mee in waarom jullie dit beleid voeren?' Ridderbos bleef echter zwijgen. 'Ik heb openbaarheid gegeven in een vertrouwelijke vergadering.' Wel kon hij delen hoeveel de beveiliging kost. Naar schatting kosten de afdeling veilig-

heidszaken en alle extra maatregelen samen voor 2024 ongeveer 1,6 miljoen euro. Augusteijn benadrukte de ingrijpende gevolgen van de strengere beveiliging. 'Ik wil benoemen hoeveel onrust het heeft teweeg heeft gebracht onder studenten dat er beveiligers in burger worden gebruikt. Ik hoor van studenten die niet naar college willen gaan, die het gevoel krijgen dat ze etnisch geprofileerd worden bij toegangscontroles. Er zijn mensen die aan mij vra-

'Ik heb openbaarheid gegeven in een vertrouwelijke vergadering'

gen of de beveiliging in de u-mail kan en mag controleren. Studenten met een bepaalde politieke overtuiging krijgen het gevoel dat ze gericht gehinderd worden als ze bijeenkomsten willen organiseren. Er is een ontzettend wantrouwen bij studenten en medewerkers.' Ridderbos: 'We vinden het vreselijk dat mensen met deze gevoelens onze gebouwen in lopen. We moeten wel balanceren tussen die gevoelens en veiligheid.'

Augusteijn: 'Zou het college kunnen bevestigen dat u-mail van studenten niet gecontroleerd wordt door veiligheidszaken?' Daarop antwoordde Ridderbos dat hij 'uit oog van vertrouwelijkheid daar niks over kan zeggen'. Augusteijn: 'Dat impliceert dat het wel mogelijk is.' De raadsleden trokken ook de wettigheid van de inzet van beveiligers in burger in twiifel. 'Op basis van de wet particuliere beveiligingsorganisaties en recherchebureaus de beveiligingsorganisatie wordt gecontroleerd en gecertificeerd door de politie', aldus Ridderbos. 'De politie geeft een beveiligingsbedrijf ontheffing om in burger te werken, die krijgen dan een zogenaamde grijze pas.'

Mare deed hierover navraag bij de afdeling Universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke liet na de vergadering aan Mare weten dat 'de beveiliging die in burgertenue mag optreden een vinkje heeft op de grijze pas, bij het vakje "persoonsbeveiliging"'. Dat vinkje is de ontheffing. Als de politie geen ontheffing verleent, krijgt zo iemand dat vinkje niet. De beveiligers in Wijnhaven hebben deze ontheffing.'

Stefan Landsberger (1955-2024)

Mijn collega's en ik zijn diep bedroefd door het nieuws dat onze goede collega en vriend Stefan Landsberger (1955) onverwacht is overleden op 26 september 2024. Stefan was een vaste waarde in de Nederlandse sinologie. Hij was universitair hoofddocent moderne Chinese geschiedenis en samenleving aan de Universiteit Leiden, en Emeritus Olfert Dapper hoogleraar voor hedendaagse Chinese cultuur aan de Universiteit van Amsterdam. Stefan was een fervent pleitbezorger van de geesteswetenschappen en het ethos van regio studies. Voor Stefan moest academisch werk maatschappelijk relevant zijn, maar het moest ook oog houden voor de complexe, diepgewortelde culturele en talige contexten waarin mensen over de hele wereld met media en communicatie omgaan. Zijn eigen werk was geworteld in dit begrip: hij had een enorme kennis van de Chinese politiek, communicatie en cultuur die verder reikte dan één enkele discipline. Dit maakte zijn onderwijs enorm populair onder studenten: plekken in zijn colleges waren zeer gewild, vooral in zijn seminar over de Chinese consumptieaanschap, dat hij met een knipoog 'Shop till you drop' had genoemd. In deze colleges toonde Stefan zijn vaardigheden als docent, waarbij hij honderden studenten door hun scriptietrajecten begeleidde.

Velen van degenen wiens leven door Stefan is geraakt, hebben na het vernemen van zijn overlijden contact opgenomen. De vele blikken van medeleven en mooie herinneringen zijn diep ontroerend. Sommigen hoe Stefan op het eerste gezicht wat nors kon overkomen. Hij was een lange man met een markante snor, die niet met zich liet sollen en geen blad voor de mond nam. Zijn openhartige feedback kon soms scherp zijn, maar zoals een oud-student opmerkte, was hij even gul met zijn lof als met zijn kritiek. Ze benadrukte hoe enthousiast Stefan werd als hij dat vonkje van oprechte nieuwsgierigheid bij zijn studenten zag, dezelfde nieuwsgierigheid die ook zijn eigen werk dreef. Talrijke alumni deelden herinneringen aan discussies over Chinese politiek en cultuur in zijn kantoor, omringd door stapels boeken, stukken Chinese kunst en kitscherige propagandaparafernalia, onder het genot van grote hoeveelheden koffie. Ook memoreerden ze zich Stefans humor: gevat, soms scherp, maar altijd gebracht met een knipoog en een glimlach.

Zijn collega's, studenten en vrienden kennen allemaal een belangrijke waarheid over Stefan: dat achter zijn soms chagrijnige uiterlijk diep mededogen, warmte en gevoeligheid schuilgingen. Stefan gaf hartstochtelijk om de mensen om hem heen en om zijn werk. Stefan ging in 2019 met pensioen aan de Universiteit Leiden. Toen ik hem voor het laatst sprak, in het voorjaar van 2024, was hij gelukkig. Hij lachte toen hij vertelde hoe opgelucht hij was dat hij de strijd met universitaire administratie en bureaucratische beslissingen achter zich had gelaten, en dat hij geen spijt had. Toch bleef hij betrokken: toen onze studentenvereniging svS haar jaarlijkse symposium organiseerde, was Stefan erbij om zijn kennis te delen. Ik wil graag geloven dat hij een beetje trots was om de volgende generatie jonge wetenschappers zo bij elkaar te zien komen, geleid door dezelfde vereniging die hij ooit had helpen oprichten.

Stefan Landsberger zal worden herinnerd als een vooraanstaand wetenschapper op het gebied van moderne Chinese politieke communicatie en als een gepassioneerd verzamelaar van propagandakunst, waarvan zijn beroemde collectie (<https://chinese posters.net>) nog steeds inspireert en onderwijst. Maar meer dan dat, voor velen van ons in de Chinastudies-gemeenschap, was Stefan een vertrouwde vriend en mentor, en een bondgenoot in onze wetenschappelijke ontdekkingsreizen. We zullen hem enorm missen.

Florian Schneider is hoogleraar modern China

Het geheim van de chefs

Hoe is het om professioneel te koken voor studenten? Mare sprak chefkoks van drie verenigingen. 'Hoe gaaf is het om elke dag omringd te worden door jonge mensen die alleen maar positiviteit uitstralen?'

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN
FOTO'S TACO VAN DER EB EN MARC DE HAAN

'Ik dacht eerst: waar ben ik aan begonnen?'

BRUNO RUTGERS (55) stopte als sterrenkok en ging koken bij A.L.S.V. Quintus. 'Ik heb er een gruwelijke hekel aan als ze met eten gooien, dus nu gooien ze met stuiterballen.'

'Je weet nooit wat hier allemaal in het weekend gebeurd is', lacht chefkok Bruno Rutgers wanneer de lichten van het Quintus-restaurant aan gaan. Hij werkt al zeventien jaar bij de studentenvereniging, maar iedere week blijft het een verrassing hoe hij de keuken aantreft. 'Het ziet er gelukkig keurig uit.'

Na jarenlang in sterrenzaken te hebben gewerkt als Corona in Den Haag en Auberge De Kieviet in Wassenaar, en zelfs zijn eigen restaurant te hebben geopend, deed de chef een stapje terug. 'Ik maakte dagen van half negen 's ochtends tot middernacht. Ik heb vanaf mijn veertiende keihard gewerkt, ieder weekend, alle feestdagen. Op mijn 37e vroeg ik me toch af: wil ik dit voor de rest van mijn leven?'

Hij ging als kok aan de slag bij een zorginstelling voor mensen met een beperking en bij het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC). 'Daar gooiden de koks echt kopjes zout in het eten. Ik was veel fijner met dingen op smaak brengen. Patiënten waren daarom altijd blij als ik

in de keuken stond. Ze merkten wel wie er voor ze kookte.' In 2007 kreeg hij een bijzondere tip: Quintus zocht een nieuwe kok. 'Ik dacht eerst: wat heb ik daar nou te zoeken? Toch was ik stiekem wel een beetje nieuwsgierig en heb ik de stoute schoenen aangetrokken. Na een goed gesprek met het bestuur, ben ik aangenomen.'

Rutgers hield in eerste instantie zijn baan bij het LUMC aan, want de overstap naar een studentenvereniging vond hij nog een groot risico. 'De eerste keer dat ik daar binnenstapte stonden studenten te zingen en te dansen op tafels. Toen moest ik wel even slikken en dacht: waar ben ik aan begonnen?'

Nadat hij eerst twee maanden lang had staan boenen om de keuken spic en span te maken, gooide hij met kerst het restaurant voor het eerst open. 'Toen zag ik dat ze niet alleen maar gek deden, maar het eten heel erg waardeerden en ook nog eens allemaal heel lief waren. Ik voelde me al snel prettig bij ze en merkte dat ik heel veel energie kreeg van jonge mensen. Dat gaf voor mij de doorslag. Hoe gaaf is het om elke dag omringd te worden door jonge mensen die alleen maar positiviteit uitstralen?'

'Dat schuurt misschien met het algemene, negatievere beeld van studenten. Dat had ik in eerste instantie ook, maar als je ze echt leert kennen, zie je dat er veel meer is dan alleen maar feesten en zuipen.'

Zo gaat de chef regelmatig naar evenementen die de

Quinten organiseren. 'Ik ben laatst naar een playback-show en een bokswedstrijd geweest. Ook heb ik een musical van ze gezien en ben een dag bij de viering van het lustrum langsgegaan. Het is zo gaaf om te zien wat ze allemaal doen. Ik ben super trots op ze.'

Rutgers merkt dat zijn betrokkenheid loont. 'Ik zie dat studenten het leuk vinden om in het restaurant te moeten staan, lijkt dat bij Rutgers geen probleem. 'Ik probeer ze altijd op te beuren en te motiveren. Ik ga ze niet vertellen wat ze moeten doen, maar vraag wat ze het liefst zouden doen. Ik wil dat iedereen het naar zijn zin heeft, met een muziekje op lekker knallen met zijn allen. Dat is wel mijn kracht, denk ik, want ik merk dat iedereen met me wegloopt. Ik hou van een positieve sfeer in de keuken. Mij zal je ook niet vaak boos zien.'

Toch is er één ding waarmee ze hem kunnen laten koken van woede. 'Ik heb er een gruwelijke hekel aan als ze met eten gooien. Er zijn mensen die niets te eten hebben en dan gaan zij ermee gooien, dat kan echt niet. Ze krijgen er tegenwoordig gelukkig een behoorlijke boete voor, dus het gebeurt zelden. Nu gooien ze met stuiterballen.'

'In het begin luisterden ze allemaal netjes'

Augustinus-kok **VICHRON SABAT (32)** geeft graag een eigen draai aan zijn eten. 'Jullie eten alleen stampot zonder kruiden.'

'Wil je een biertje?', vroeg een Augustijn om kwart voor een 's middags aan kok Vichron Sabat. Het was zijn eerste werkdag, ruim twee jaar geleden. Met stomheid geslagen accepteerde hij het aanbod. 'Ik had nog nooit bier mogen drinken tijdens werk.'

Echt drinken doet hij niet als hij werkt, maar de relaxte sfeer die bij dit werk komt kijken, trekt hem wel. 'De studenten mogen ook wel een biertje, maar zuipen doe je niet als je bij mij komt werken. Ik ben blij dat het bestuur daar streng op toeziet.'

'Scheppen', zoals het werken in het restaurant bij Augustinus heet, wordt door de eerstejaars-Augustijnen gedaan. 'Elke keer komt er een nieuw cordial helpen en dan maken we grapjes met elkaar. Ik kom uit Curaçao en daar eten ze soms leguanensoep, dus toen heb ik een keer een meisje wijsgemaakt dat ik dat als daghap zou maken. Iedereen was natuurlijk gelijk geschrokken', lacht de chef. 'Je kunt hier niet eens leguanen kopen.'

Dertien jaar geleden kwam Sabat naar Nederland om te

gaan studeren. 'Ik kwam eind augustus aan en toen waren alle inschrijvingen al vol. Er was alleen nog plek bij de horeca-opleiding. Toen dacht ik: oké, misschien ga ik even leren koken. Tot nu toe is dat best een succes.'

Aan werken met studenten was hij al gewend door zijn tijd bij de TU-Delft. 'Daar heb ik tien jaar gewerkt. Daarna ben ik naar Café Zondag gegaan, omdat ik de kans kreeg daar chef-kok te worden. Daar werkten twee meiden van Augustinus en zij vertelden me dat ze hier nog op zoek waren naar een kok.'

Het duurde een week of twee voor de Curaçaoër naar zijn draai bij de Leidse studentenvereniging had gevonden. 'Ik moest even snappen hoe het hier werkt. In het begin luisterden ze allemaal netjes. Maar hoe beter ze me kennen, hoe slechter ze gaan luisteren. Ik ben heel ontspannen en heb er geen probleem mee als ze lekker hun eigen ding doen, maar als ik je nodig heb moet je gewoon doen wat ik zeg.'

Sabat gelooft niet dat streng zijn de beste manier is om het restaurant te runnen. 'Het zijn geen kinderen, ze zijn ook gewoon 18+. Maar als je stiekem patatjes gaat stelen en als ik alles in mijn eentje sta te doen, ga ik wel schreeuwen, ja. Ik denk weleens: jullie studeren aan de universiteit, maar soms denken jullie gewoon niet na.'

Toch leert de chef ook nog van zijn studenten. 'Ik werk met veel verschillende studenten die allemaal andere studies volgen. Regelmatig vertellen ze daarover en dan

leer ik steeds weer iets nieuws. Er zijn veel dingen die ik niet wist voor ik hier kwam werken.'

Bij Augustinus krijgt Sabat veel ruimte om zijn eigen menukaart samen te stellen. 'Als ik iets zelf niet lekker vind, ga ik het ook niet voor een ander maken. In Curaçao eten we veel vlees, dus ik hou ook echt van barbecue en pulled pork of pulled chicken. Maar tegenwoordig willen veel mensen vegan eten en van die luxe dingen, dus daar wil ik ook nog wel meer induiken. Ik moet vegetarische gerechten op het menu zetten, maar dat vind ik helemaal niks.'

Ook van de Nederlandse keuken wordt Sabat niet echt warm. 'Jullie eten allemaal stampot zonder kruiden. Ik maak wel stampot, maar ik doe er altijd wat speciaals mee. Laatst heb ik andijviestampot gemaakt met gekarameliseerde ui, spek, stukjes appel en truffeljes. Ik hou niet van simpel, dus geef wat er altijd mijn eigen draai aan.'

Dat wordt door de Augustijnen gewaardeerd. 'Na mijn eerste week kreeg ik een staande ovatie van de "Carpo's" (Augustijns herengezelchap Carpe Noctem, red.). Overigens hoef ik niet alleen maar complimentjes hoor, ik heb liever dat ze zeggen wat ze niet lekker vinden. Over het algemeen merk ik dat ze hier blij met me zijn en dankbaar voor de dingen die ik kook.'

Desondanks wordt - met name door de Carpo's - ook wel eens met eten gegooid. 'Dat maakt mij niet uit. Zij betalen ervoor, moeten ze zelf weten wat ze ermee doen.'

'Ik moet vegetarische gerechten op het menu zetten, maar dat vind ik helemaal niks'

‘Vroeger zoop ik gewoon mee’

GIJS VAN DER PLAS (62) begon als broekie in de keuken van L.S.v. Minerva met het bakken van bitterballen. ‘Ik heb zoveel gezien dat ik niks meer raar vind... en er gebeuren hier genoeg rare dingen.’

Wat Gijs van der Plas precies aansprak toen hij de vacature voor kok van Minerva in de krant las, kan hij zich niet meer herinneren. ‘Dat is al 44 jaar geleden, joh.’ Maar in die tijd heeft hij de vereniging een enorme verandering zien doormaken. ‘Ik was achttien jaar toen ik hier begon. Ik wist niets van het studentenleven, want ik kom uit een dorp. Ik schrok wel van de KMT’s destijds, die waren heftig, maar nu is dat veel milder allemaal.’ Toch raakte de chef uit Katwijk al snel gewend aan het studentenleven.

‘Hoewel ik dat nu niet meer doe, stond ik vroeger altijd mee te zuipen. Vroeger draaide de studentencultuur sowieso meer om alcohol. Ik heb zoveel zien gebeuren dat ik inmiddels niks meer raar vind en er gebeuren hier genoeg rare dingen. Er wordt dikwijls op tafels en stoelen gedanst en met eten gegooid, maar dat zie ik allemaal niet, want de zaal is boven.’

Nu is hij hoofdchef, maar hij begon als jong volwassene achter de frituur.

‘Ik bakte elke avond de bittergarnituur. Ik heb een hoop bit-

terballen verslonden zien worden, niet normaal veel. Op het begin pakte ik er stiekem nog weleens eentje, maar na een tijdje ben je dat helemaal beu.’

Terwijl Van der Plas nog een tiener was, stond hij dikwijls bittergarnituur te bereiden voor dertigjarige studenten. ‘Dat kon toen allemaal nog, hè. Het maakte geen donder uit hoe lang je studeerde, al deed je er twaalf jaar over.’ Ook hadden verenigingen meer geld in ‘die goeie ouwe tijd’, vermoedt hij. ‘Toen stonden we hier nog met vier koks te werken, nu sta ik alleen. Het aantal leden zakte en er moest worden bezuinigd. In eerste instantie bleef ik met nog twee andere koks achter, maar die hadden het gauw gezien.’ Zelf bleef Van der Plas juist graag werken voor het Leidse corps. ‘Ik voel me hier heel vrij. Niemand kijkt je op je handen. De vele vakanties zijn natuurlijk ook heel fijn, dan ga ik fietsen en wandelen op het strand.’

Hoewel hij met het bestuur een hele goede band heeft, merkt Van der Plas dat hij langzaam aan te oud wordt voor het drukke studentenleven. ‘Hoe meer je naar je pensioen gaat, hoe meer je aan andere dingen gaat denken. Ik denk nu veel vaker: schei maar uit of doe niet zo gek. Dat had ik vroeger veel minder.’

Over een niet al te lange tijd is dat pensioen eindelijk in zicht. Maar iemand die zo lang gekookt heeft voor de Minervanen, hoe is die ooit te vervangen?

‘Daar ben ik heel nuchter in: gewoon solliciteren. Met een beetje passie voor koken kan iedereen dit werk.’

‘Hoe lang je studeerde, maakte geen donder uit, al duurde het twaalf jaar’

Wat je zegt, ben je zelluf!

PVV-vicepremier Fleur Agema zei dat ze wel eens wilde zien wie ‘zo stoer is’ om het asielnoodrecht tegen te houden

Hoe red je jezelf na een dubieuze uitspraak of onhandige tweet? In het boek *Maar ZO bedoelde ik het niet!* beschrijven drie neerlandici de retorische verdedigingslijnes. ‘Een ander de schuld geven werkt meestal niet.’

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO ANP

Toen de Britse prins Harry en zijn vrouw Meghan Markle in 2019 hun eerste kind kregen, tweette BBC-journalist Danny Baker een foto van een echtpaar met een als mens gekleed aapje. Het onderschrift luidde: ‘Royal baby leaves hospital’. Gevolg: ophef. De eerste biraciale baby in het Britse koningshuis wordt voorgesteld als aapje: dat was racisme. Baker bedacht een verdediging. Niet hij was racistisch, maar alle mensen die boos reageerden waren dat.

‘Hij liet weten nooit bedoeld te hebben wat de klagers vonden en daar zelf niet aan gedacht te hebben’, zegt universitair docent Nederlands Maarten van Leeuwen. Samen met collega’s Ronny Boogaart en Henrike Jansen schreef hij *Maar ZO bedoelde ik het niet!* Het boek gaat over hoe mensen die publiekelijk controversiële uitspraken hebben gedaan zich verdedigen en excuses maken. Van Leeuwen: ‘My mind is not diseased’, liet Baker weten. Het is een voorbeeld van subtiel iemand anders de schuld geven: jullie zijn de personen met de zieke geest!’

De auteurs omschrijven deze aanpak in het boek, dat morgen wordt gepresenteerd, als een voorbeeld van verdedigingslijn 4: wie ben jij om mij te beschuldigen? ‘Het verweer lijkt over hemzelf te gaan maar impliciet legt hij de schuld bij de aanschouwer.’ ‘Een soort subtiel jij-bak’, zegt universitair hoofd-docent Jansen. ‘Meestal werkt een ander de schuld geven niet erg goed.’ In het geval van Baker was dat ook zo. Hij werd ontslagen door de BBC. Elke dag zijn er weer nieuwe voorbeelden waar de schrijvers op kunnen duiken, vertellen de neerland-

dici. Jansen: ‘We waren elkaar altijd al voorbeeldenjes aan het appen: “Kijk eens, dit is grappig.” Van Leeuwen: ‘Het is een onderwerp waarbij je kunt kijken naar de relatie tussen wat je letterlijk zegt en wat je bedoelt. Er zit ook argumentatietheorie in: hoe zet je je verdediging in elkaar?’ Jansen: ‘Een mooi recent voorbeeld is dat van PVV-vicepremier Fleur Agema. Zij zei dat ze wel eens wilde zien wie “zo stoer is” om het asielnoodrecht tegen te houden.’

Na felle kritiek op haar uitspraak bond ze in. ‘Een later zei Agema “Dat had ik niet moeten doen. Ik ben niet het type dat dreigementen uit.” Dat is de “zo ben ik niet”-verdediging.’ Het boek beschrijft vier verdedigingslijnes uit de klassieke retorica die vaak ook gecombineerd worden. ‘De Griekse filosoof Hermagoras van Temnos stelde een schema op van de verschillende opties die in de verdediging van een strafproces ter beschikking staan’, aldus Jansen.

Linie één tot en met vier luiden: ik heb dat nooit gezegd (ontkenning), zo bedoelde ik het niet (andere interpretatie), het komt door... (verzachtende omstandigheden) en wie ben jij om mij te beschuldigen? (tegenaanval).

Van Leeuwen: ‘Een mooi voorbeeld van linie 2 is de kwestie rond Frans Timmermans, die in 2013 minister van Buitenlandse Zaken was.’ Tussen Nederland en Rusland ontstond een diplomatieke rel nadat agenten in Den Haag de Russische diplomaat Dmitri Borodin hadden gearresteerd vanwege dronkenschap en het mishandelen van zijn kinderen. Maar ambassadepersoneel is onschendbaar. Rusland eiste vervolging van de agenten en excuses van de Neder-

landse regering. De agenten werden niet vervolgd. Maar om de gemoederen te bedaren bood Timmermans excuses aan. Een dag later poste hij op Facebook: ‘Vandaag 50 jaar geleden stierf zij. Maar haar muziek is onsterfelijk gebleken, met daarbij een linkje naar YouTube dat leidt naar een video waarop de Franse zangeres Edith Piaf haar beroemde lied *Non, je ne regrette rien* zingt, oftewel: ‘Nee, ik heb nergens spijt van’.

Journalisten sprongen er bovenop. Dit moest een belediging aan Russisch adres zijn, maar volgens Timmermans was het toeval. Van Leeuwen: ‘Hoe aanneemelijk is het dat een man met zoveel ervaring enkele dagen na de Rusland-rel specifiek dit liedje kiest? Hij had ieder ander nummer van Piaf kunnen delen.’ Jansen: ‘Politici maken niet zo heel snel excuus-excuses, is mijn indruk’, stelt Jansen.

Van Leeuwen: ‘Onomwonden sorry zeggen is in het algemeen vrij moeilijk. Het gebeurt minder vaak dan je zou denken.’

Dat het wel degelijk kan werken, bewees de Hema. De winkelketen raakte begin dit jaar in opspraak door een zeer ongelukkige advertentiecampagne. ‘In de reclame werden een babyspeen en sekspeeltjes in één adem genoemd, begeleid door een foto van een baby. Na alle verontwaardiging werd de fout ruiterlijk toegegeven: “Het is gewoon onhandig geformuleerd, daar hebben we de plank misgeslagen. Dit had niet mogen gebeuren.”’ Hema legde ook uit welke bedoeling het bedrijf wel had - ouders een steuntje in de rug geven bij hun drukke leven en hen aansporen tijd te nemen voor zichzelf - en welke het niet had met de advertentie - een link leggen tussen baby’s en sekspeeltjes. ‘Wat Hema’s excuses verder sterk maakt, is dat het bedrijf beloofde maatregelen te nemen om de fout ongedaan te maken’, aldus Jansen. ‘Hema stelde dat de verspreiding van de folder werd stopgezet, evenals de onlineversie van de reclame.’ Ook Viruswaarheid-voorman Willem Engel komt langs in het boek. Hij is meester in het schrijven van ambigue tweets. Toen er in september 2020 weer een coronagolf over Nederland trok en sommige verpleeghuizen hun deuren sloten voor bezoekers, tweette hij: ‘Even een doe-opdracht tussendoor. Ik krijg net een verontrustend bericht. Er is toch weer een verzorgingstehuis op slot gegaan. Guldenakker in Goirle [telefoonnummer]. We hebben geconcludeerd dat dit nooit meer mocht, en toch proberen ze het weer.’

Telefonistes werden daarna uitgescholden en met dood bedreigd. Maar Engel werd niet veroordeeld. Volgens de rechter ging de tweet weliswaar over een morele grens heen, maar niet over een strafrechtelijke grens. ‘Het is natuurlijk waar dat niemand met zoveel woorden wordt opgeroepen tot het bedreigen van de medewerkers van het verzorgingshuis, maar de tweet is expliciet bedoeld als “doe-opdracht”, schrijven de neerlandici. ‘Met het telefoonnummer van het verzorgingshuis erbij kan die opdracht moeilijk anders worden geïnterpreteerd dan als: “bel dit nummer”. Wat je vervolgens tegen de medewerker die opneemt zou moeten zeggen, vermeldt de tweet niet, maar duidelijk is dat je niet belt om het personeel en de bewoners beterschap en sterkte te wensen in deze moeilijke tijd.’ Het is een voorbeeld calculated ambivalence, aldus de auteurs. Jansen: ‘De spreker weet dat hij iets controversieels zegt, maar formuleert het zo dat het ambig blijft. Ontkennen blijft mogelijk. Je gebruikt intentioneel woorden die ontkenning later mogelijk maken: dat je het niet zo bedoelde.’

Het boek beschrijft hoe de rechter Engel complimenteert met het feit dat hij ‘alles zo genuanceerd heeft opgeschreven’ waarop Engel antwoordt dat hij daarin uitblinkt. Jansen: ‘Hij geeft ook toe dat hij juridische medewerkers heeft die hem helpen om het precies zo te formuleren dat het niet strafbaar is.’

Ronny Boogaart, Henrike Jansen, Maarten van Leeuwen, *Maar ZO bedoelde ik het niet!* Hoe we recht praten wat krom is. Uitgeverij Thomas Rap, 328 pgs., € 22,99. Boekpresentatie is vrijdag 18 oktober, 16.00uur in Lipsius, zaal 0.19. Aanmelden via publiciteit@debezigebij.nl

Op botanische bedevaart... in het zadel

Archeobotanist Michael Field trok op de rug van een paard door de Namibische woestijn op zoek naar een unieke plant, de zogeheten 'tweeblaarkanniedood'. 'Mijn paard vertrouwde op mij en ik vertrouwde op Whisky.'

DOOR VINCENT BONGERS

De beklimmingen waren vaak heel steil en het terrein lastig begaanbaar', vertelt universitair hoofddocent archeobotanie Michael Field, die onlangs een van de gevaarlijkste paarden-tochten in de wereld maakte door Namibië.

'Het was een hachelijke onderneming. Je rijdt door woestijn in al zijn vormen: zand, kiezels, stenen en rotsen. Als je uit een vallei kwam, was het haast rotsklimmen. Of als je juist een vallei wilde bereiken, kreeg je te maken met gevaarlijke afdalingen.

'Bepaalde stukken zijn zo lastig en precair dat je van het paard afgaat. Je verwijderd de hoefijzers, want dat klimt makkelijker voor het dier. Met het leidsel in de hand klim je dan samen omhoog. Als je naast je keek, zag je een diepe afgrond. Mijn paard Whisky vertrouwde op mij en ik op Whisky. Als hij grip probeerde te krijgen op de rotsen, kon je door de wrijving van zijn hoeven op de stenen de keratine ruiken.

'Onze begeleider, een voormalig cavalerist van het Zuid-Afrikaanse leger, had een geladen pistool bij zich. Want als een paard valt en zwaar gewond raakt, dan moet je het doodschieten. Hij vertelde dat hij ooit de trekker had moeten overhalen bij een paard met een gebroken been. Hij was er nog steeds door geëmotioneerd: de tranen stonden haast in zijn ogen.'

Field houdt van hippische uitdagingen. Hij deed twee keer mee aan de Mongol Derby, de langste paardenrace in de wereld. 'In 2019 en 2022 ben ik op miraculeuze wijze aan de finish gekomen. Daarna zocht ik iets nieuws. Ik googelde op lastige paardenraces en vond toen deze route.'

Zijn missie was niet alleen de tocht succesvol afronden. 'Ik was ook op zoek naar de flora in de woestijn. Je ziet daar heel bijzondere planten die zich hebben aangepast aan de omstandigheden. Denk aan kokerbomen (*Aloe dichotoma*), zo genoemd omdat de *bushmen* er de kokers voor hun pijlen van maken, en de Afrikaanse kameeldoorn (*Vachellia eriolob*).

'De meest unieke plant die ik echt heel graag wilde spotten, is de *Welwitschia mirabilis*. Dit levende fossiel wordt in het Afrikaans 'tweeblaarkanniedood' genoemd (zie kader). 'De tocht was haast een botanische bedevaart naar de *Welwitschia*. Per dag legde hij zo'n vijftig kilometer af. 'Het was *tough* omdat je de hele dag in het zadel zit. Ik was de enige man die meereed. Het maximumgewicht van een deelnemer mag namelijk maar 85 kilo zijn, inclusief bepakkings. Een lastige uitdaging voor de hedendaagse man. Ik woog 71,8 kilo toen we vertrokken en ben 1.80 lang.

De 'tweeblaarkanniedood' plukt het vocht uit de lucht

'De *Welwitschia* is een levend fossiel', vertelt Michael Field. 'Er is geen andere plant op aarde die er op lijkt. Deze plant kan tweehonderd jaar oud worden en komt alleen voor in de kustregio's van Angola en Namibië.

'Bij de kust daar, zorgt een koude stroming voor dichte mist. Zo komen de planten deels aan water: ze plukken vocht uit de lucht. De *Welwitschia* heeft twee grote bladeren die steeds meer gaan fragmenteren, waardoor het lijkt alsof de plant heel veel bladeren heeft.

'Het is een evolutionair heel interessante plant. Het is de missing

'Overdag is het heet en 's nachts koud. Aan de kust wordt het door de dichte mist ook heel nat. We hadden een support crew met koks en stalhulpen, die in terreinwagens via een andere route naar de kampeerplaatsen reden. Het motto is: "Paarden eerst". Zij krijgen eerst te eten, dan pas de mensen. Elke ochtend worden ze gecheckt. Je voelt aan de ruggengraat, als je er wat druk op uitoeft en ze deinzten terug, weet je dat ze niet happy zijn. Maar met de paarden is het goed gegaan.'

Met sommige deelnemers liep het minder goed af. Van de tien vielen er drie uit. 'Als je in handgalop rijdt - die lijkt op de normale galop, maar vloeiender en langzamer is - sta je op van je zadel en hang je in de stijgbeugels. Dat zorgt voor enorm veel druk op je benen. Daardoor ging de enkel van een deelnemer kapot. Een ander kreeg een kameeldoorn in haar oog, van zo'n vijf centimeter lang. Gelukkig niet in de oogbal, maar net ernaast. Ze is naar het ziekenhuis afgevoerd. Een derde deelnemer raakte gewond toen haar paard op haar arm viel.'

En blessures waren niet de enige ontberingen. 'Je moet oppassen voor hyena's, en jakhalzen zijn lastpakken. Het is belangrijk om alle spullen goed vast te maken, want ze stelen alles. Een jakhals had bij een eerdere reis het dagboek van een vrouw in het supportteam gejat en opgegeten. Later werden er stukken van teruggevonden in de bush.'

Voor Field werd het een onvergetelijke reis. 'Op de rand van de woestijn zagen we giraffes die kwamen drinken bij een waterpoel. Het is heel indrukwekkend als je een kudde oryxen (spiesbokken) met hun enorme horens naast je rent. Tijdens de reis zijn we verder helemaal niemand tegengekomen. Pas toen we bij de eindbestemming kwamen, zagen we een auto. Swakopmund is een soort wildwest-achtige stad waar ook allemaal van die Pruisische gebouwen staan, want Namibië was een Duitse kolonie tot 1915. Het is een soort surreële film als je na al die dagen in de woestijn die stad ziet oprijzen uit het zand.'

En behalve de finish wist hij ook zijn botanische bestemming te vinden. 'Toen we in het gebied kwamen waar *Welwitschia* zou moeten staan, ben ik alleen, nou ja, samen met Whisky, gaan zoeken. De groep dacht dat ik gek was. Maar ik vond de planten. Ik ben heel blij dat ik ze heb gezien. Je kunt filmpjes op YouTube bekijken of plaatjes in boeken, maar in het echt is het toch anders.'

Misschien namen ze de verkeerde afslag

'Het moet een snelle dood en begrafenissen zijn geweest', zegt paleontoloog Jimmy de Rooij over de vijf gehoornde dinosaurussen, die vanaf vrijdag in Naturalis zijn te zien. 'Het waren gezonde dieren, echt in de kracht van hun leven.'

DOOR MARK REID
FOTO NATURALIS/MIKE BINK

'Het komt vaker voor dat je fossielen van dinosaurussen bij elkaar vindt in massagraven, vooral in Amerika', zegt paleontoloog Jimmy de Rooij. 'Dat gebeurt bijvoorbeeld als dode dieren worden meegespoeld door een rivier, en allemaal op dezelfde plek belanden, ook al leefden die dieren niet samen. Dat wordt een soort samenraapsel van allerlei soorten bij elkaar.' Dat is niet zo bij de vijf gehoornde dinosaurussen, de zogeheten *Triceratops*, die Naturalis in 2013 vond bij een opgraving in de Amerikaanse staat Wyoming en die vanaf vrijdag te zien zijn in het museum. Volgens de Rooij, die eerder dit jaar promoveerde op onderzoek naar de kudde, is het uniek om vijf dinosaurussen van dezelfde soort zo bij elkaar te vinden.

'Op basis van de grond om de fossielen heen weten we dat we hier niet te maken hebben met instroom, maar juist een hele stabiele aardlaag. We kunnen zien aan de omgeving dat ze in een heel natte, moerasachtige omgeving leefden met veel meertjes, drijfzand en modder - heel anders dan Wyoming nu. Het is dus geen vreemd scenario dat die dieren stierven omdat ze verkeerd liepen door een moeras en toen redelijk plotseling verzopen. Met de vondst van deze

vijf dino's hebben we wetenschappelijk bewijs dat ze in groepsverband leefden.'

Die hypothese wordt ook ondersteund door onderzoek naar de tanden. 'We hebben verschillende elementen in het glazuur van de fossiele tanden onderzocht. De schommelingen in de verhoudingen van die elementen kunnen ons vertellen waar de dieren geleefd hebben, het is een soort logboek van waar ze de laatste fase van hun leven hebben doorgebracht. Alle vijf de dino's hadden hetzelfde patroon, dus het is aannemelijk dat ze samen in hetzelfde gebied leefden.'

Uit onderzoek naar de botten blijkt ook dat de dieren allemaal vrij jong en fit waren, zo tussen de twintig en dertig jaar. 'Het waren gezonde dieren, echt in de kracht van hun leven. Dat wijst er nog meer op dat het een redelijk snelle dood en begrafenissen moeten zijn geweest en dat ze in een kudde liepen.'

'De volgende stap zou zijn om te kijken hoe die kudde is opgebouwd. We hebben hier te maken met vijf dieren van dezelfde leeftijd. We zien bijvoorbeeld wel in levende diersoorten, maar ook zeker in dinosaurussen, dat er wel een soort van leeftijdscheiding is. Soms zijn er groepen met alleen hele jonge

dieren, of alleen oude, of dieren met jongen. Alleen weten we niet hoe consistent dat is, want er zijn nog te weinig van dit soort vondsten om daar echt concreet iets over te zeggen. Misschien waren deze *Triceratops* onderdelen van een kudde van honderden individuen en hebben deze vijf gewoon een verkeerde afslag in het moeras genomen.'

ge dieren, of alleen oude, of dieren met jongen. Alleen weten we niet hoe consistent dat is, want er zijn nog te weinig van dit soort vondsten om daar echt concreet iets over te zeggen. Misschien waren deze *Triceratops* onderdelen van een kudde van honderden individuen en hebben deze vijf gewoon een verkeerde afslag in het moeras genomen.'

Triceratops: de kudde, *Naturalis*, vrijdag 18 oktober t/m 31 augustus 2025. Daarna gaan de vijf dino's op wereldtournee. Na afloop daarvan krijgt de kudde een vaste plek in het museum

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van €4.500 te boven gaan

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 20 leerlingen. Groep 4 t/m 9. **Voortgezet onderwijs**: *rekenen, wiskunde, brugklas vmbo. *Wiskunde, biologie, 2 vmbo. *Wiskunde, 3 vmbo. *Wiskunde, 2 havo-vwo. *Engels, 3 mbo. *Nederlands, 3 havo. *Wiskunde, economie, 4 vwo. **Leiden-Zuid**, *6 leerlingen basisonderwijs, van wie één met dyslexie. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl.

Gezocht: huurwoning in Leiden, geen bezwaar tegen huisgenoten. Ben zelf makkelijk, sociaal en graag creatief bezig. Het liefst iets rond **400-600 € p/m**. Tel 06-18075624. E-mail tinorademaker@gmail.com

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi- commerciële instanties. De prijs voor en Maretje-extra is €23,- incl. btw voor elke vijftiendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet b.v., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, | +31 (0)23-5714745, info@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
Website mareonline.nl
Twitter [@weekbladmare](https://twitter.com/weekbladmare)
Mastodon [@weekbladmare@mastodon.online](https://mastodon.online/@weekbladmare)
Bluesky [@mareonline](https://bsky.net/profile/mareonline)
Instagram [@weekbladmare](https://www.instagram.com/weekbladmare)
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Opplage circa 5.000

Hoofdreductie: Frank Provoost
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie: Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Marciëlle van der Kraan
m.w.s.van.der.kraan@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Elsa van der Steeg
e.h.van.der.steeg@mare.leidenuniv.nl
Dallice Vetter (stagiair)

Medewerkers:
Emiel Beinema | Lente van den Berg | Remco Breuker | Lisa Boshuizen | Josette Daemen | Lorenzo Gerritsen | Mathijs de Jong | Pol Koopman | Henrik Laban | Zahra Menguellati

Art direction en vormgeving:
Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl

Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties: Bas van der Schot | silas.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties:
Bureau van Vliet b.v.
Wateringweg 129,
2031 EG Haarlem
Telefoon 023 - 571 47 45
E-mail sales@bureauvanvliet.com
bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad

Redactieraad: Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emarā | Rosanne Hertzberger | Zoë van Litsenburg | Marten Jesse Pot | Hermelijn Smits

Corona + Netflix = mat

Schaakfanaat Peter Doggers zag hoe het aantal spelers explodeerde dankzij de pandemie en de populaire serie *The Queen's Gambit*. 'Dit spel is niet uit te roeien.'

DOOR ELSE VAN DER STEEG

'In *The Queen's Gambit* klopt alles op schaaktechnisch gebied. Dat gaat heel vaak mis in Hollywood'

'In mijn eigen spel ben ik aanvallend ingesteld, best agressief. In de vierendertig jaar dat ik schaak, open ik met wit altijd met de koningspion, twee naar voren. Als ik met zwart speel, reageer ik daar altijd op door de pion voor de looper naast de dame twee naar voren te zetten. Die twee zetten vormen de Siciliaanse opening, mijn favoriet.'

Peter Doggers schaakt al vanaf zijn tiende en neemt vanaf zijn vijftiende als amateur deel aan officiële toernooien. Als schaakjournalist begon hij een eigen website, die later werd overgenomen door het online schaakplatform chess.com, dat momenteel 186 miljoen leden heeft.

'Toen ik leerde schaken, was je aangewezen op boeken. Ik leerde door te lezen over grootmeesters en bestudeerde hun beroemdste partijen. Topspelers zoals Garri Kasparov en mijn favoriet Bobby Fischer speelden ook het liefst Siciliaans. Daarom ben ik die stijl gaan aanhangen.'

Dogger vond echter dat een compleet naslagwerk over schaken ontbrak. Daarom schreef hij *De Schaakrevolutie*. Donderdag spreekt hij erover in boekhandel Paagman, in Den Haag. Behalve de oorsprong van het spel (zie kader) schrijft hij over de groeiende rol die internet op schaken kreeg. 'Rond 1994-'95 ontstonden de eerste plekken waar je online kon spelen, zoals de Internet Chess Club en de Free Internet Chess Server. Je kon dan online tegen je vrienden schaken, maar, vooral bijzonder: tegen iemand die in Chili of in Rusland woont, en dan tegelijk met die mensen chatten. Langzamerhand gingen steeds meer topspelers daar ook gewoon voor de lol tegen elkaar spelen, en kon je als toeschouwer die wedstrijden virtueel bijwonen. 'De volgende stap was dat de grote bordschaakevenementen, dus de toernooien en de wereldkampioenschappen, hun wedstrijden live gingen uitzenden. Tot die tijd kon je dat hooguit volgen op Teletekst, en de dag erna in de krant lezen.' Tegenwoordig maakt bijna iedereen, ook amateurclubs, gebruik van elektronische bordes en elektronische klokken. 'Zelfs als tien mensen van mijn schaakclub in Hoorn spelen tegen tien mensen uit Haarlem, is dat al online te volgen. Schaak en het internet zijn eigenlijk voor elkaar gemaakt.'

Corona fungeerde vervolgens als vliegwiél. 'Toen de pandemie uitbrak in 2020, werd op sportgebied bijna alles afgelast. Het

enige wat alleen maar actiever werd was schaken. Die grootmeesters konden online gewoon vanuit huis hun zetten blijven doen. Toen heeft Magnus Carlsen, de huidige beste speler van de wereld, het initiatief genomen om een hele serie online toernooien te starten. Dat werden er steeds meer.

'Inmiddels is de pandemie allang voorbij en zijn alle normale bordschaaktoernooien weer terug, maar die online evenementen zijn gebleven, waardoor de kalenders van topspelers propvol zitten. Soms spelen ze overdag een toernooi op locatie, 's avonds online, om de volgende dag weer door te gaan met het andere toernooi.'

'Er is nog steeds seksisme in de schaakwereld'

Ook het amateurspel zag een enorme opmars. Op schaaksite Chess.com, waar Doggers werkt, zag hij een explosie in het aantal spelers. Behalve de pandemie was daarvoor nog een belangrijke reden: de populaire Netflix-serie *The Queen's Gambit*. 'Het was mischien wel de allereerste grote Hollywoodproductie waar alles klopt op schaaktechnisch gebied. Er zat geen onzinstelling tussen en het bord of de stukken stonden niet verkeerd. Dat gaat heel vaak mis in films. Alle zetten die je in de scènes ziet, komen uit echte partijen.'

'En het ging een keer niet over een man, maar over een vrouw, wat ook ontzettend leuk is. In de maanden daarop kregen wij op onze site duidelijk meer aanmeldingen van meisjes en vrouwen. We konden ons geen betere promotie van schaken voorstellen.'

Toch kan het nog beter. Van alle spelers met een officiële rating in de Wereldschaakbond is maar 11 procent vrouw, vertelt Doggers. 'Er is nog steeds seksisme in de schaakwereld. Sowie-so lopen we nog achter, omdat je maar twee genders kunt invullen. Het gaat nog wel even duren voordat de Wereldschaakbond met meerdere opties komt, vrees ik.'

'De Nederlandse schaakbond is hier al wel mee bezig: in november vindt de Amsterdam Chess Open plaats, waaraan ook leden van een queer schaakclub uit Amsterdam meedoen. Daarvoor maken we ranglijsten waarbij we het gender van mensen gewoon niet noemen.'

Tegelijkertijd worstelen topschakers met de oprukkende dominantie van computers, legt Doggers uit. 'Zowel grootmeesters als amateurs gebruiken data om zich voor te bereiden. Je kunt heel veel stellingen creëren waarvan je weet: dit is hoog niveau schaak, en die leer je vervolgens uit het hoofd. Voor de huidige beste speler van de wereld, Magnus Carlsen, was dit reden om zijn officiële wereldtitel niet meer te verdedigen. Hij was het zat, om zich drie maanden op te sluiten om al die openingen uit zijn hoofd te leren, om vervolgens te moeten spelen tegen iemand die in principe minder is, maar die die openingen ook allemaal kan zetten.'

Het treurige gevolg: 'Nu is er een andere wereldkampioen, terwijl iedereen weet dat Carlsen eigenlijk de betere speler is.' Carlsen pleit voor het spelen van alternatieve vormen, zoals *Speed Chess* of de *Freestyle*, ook wel *Chess960*. Hierbij worden de stukken op de achterste rij in willekeurige volgorde neergezet (er zijn 960 variaties mogelijk), en krijgen de spelers de opstelling pas een paar minuten voor aanvang te zien. Doggers: 'Het wereldkampioenschap schaken wordt al sinds 1886 gehouden en schaak heeft een historie van 1500 jaar. Ik denk dat het schaken zo nog wel 1500 jaar door kan, als de mensheid er dan nog is. Dat spel is niet uit te roeien.'

Peter Doggers, *De schaakrevolutie. Hoe een eeuwenoud bordspel populairder werd dan ooit*. Spectrum, 432 pgs. € 29,99, Lezing bij boekhandel Paagman (Frederik Hendriklaan 217, Den Haag), donderdag 17 oktober, 19.00 u.

In het begin waren torens nog olifanten

In *De Schaakrevolutie* bespreekt Doggers de historie van het spel dat al eeuwenlang verweven is met de samenleving waarin het wordt gespeeld. 'Schaken begint al heel duidelijk als een nabootsing van twee Indiase legers, zo'n vijftienhonderd jaar geleden. Toen heette het nog *chaturanga* en waren de torens nog olifanten en toen was de koningin nog een mannelijke raadshere, een ferz. Het werd meteen al gezien als een kopie van elementen uit de maatschappij. 'De Arabieren maakten via de Perzen kennis met schaken. Toen zij tijdens de Vroege Middeleeuwen een groot deel van Europa veroverden tot aan Noord-Spanje aan toe, verspreidde het spel zich verder. De stukken kregen andere namen: olifanten werden torens, paard en wagen werden ridders. Wij noemen het nog paard, maar in Engeland is dat een *knight*. De ferz werd de koningin. In het Nederlands hebben we het trouwens altijd over de dame, niet de koningin. 'Zo wordt het feudale stelsel uit de Middeleeuwen ineens vertegenwoordigd op het schaakbord. In die tijd waren mensen heel erg gewend om te denken in beelden en metaforen en het schaakspel paste daar uitstekend in. Daardoor duikt het ook op in Middeleeuwse teksten en kunst. Dat zorgde er automatisch voor dat het schaakspel weer populairder werd. Het versterkte elkaar enorm.'

‘Het zou mooi zijn als studenten weer van mijn lichaam leren’

DOOR LISA BOSBUZEN
FOTO MARC DE HAAN

Wanneer kwam jij voor het eerst in de snijzaal?

‘In mijn eerste jaar, in 2018, kregen we een demonstratie van een prosectie-lichaam dat al is opengesneden zodat je alle grote organen kunt zien. Ik vond het heel interessant om te kijken hoe alles in elkaar zat en hoe sommige dingen uit een anatomieboek verschillen met de werkelijkheid.’

Hoe word je assistent op de snijzaal?

‘Eigenlijk heb ik zelf nauwelijks gesneden voordat ik hier ging werken. In mijn jaar ging het practicum niet door vanwege corona. Ik was wel altijd al enthousiast over de snijzaal. Het is een van de redenen dat ik deze studie in Leiden ben gaan doen. Toen de vacature voorbij

kwam leek het me gelijk hartstikke gaaf.

‘Het menselijk lichaam is gewoon onwijs mooi ontworpen. Als er bijvoorbeeld een bloedvatje of zenuw wordt blootgelegd, ziet het er zoveel kleiner uit in verhouding tot wat het doet. Soms komen we lichamen tegen met bijvoorbeeld een litteken bij de borstkas. Dan is het heel gaaf om aan de binnenkant een bypass te vinden.’

‘Een van de leukste dingen vind ik om demonstraties te geven, bijvoorbeeld over het autonome zenuwstelsel, best een lastig onderwerp.’

‘Dan zie je opeens in de ogen van studenten lichtjes branden: “Oh, zo zit het!” Uiteindelijk hoop ik anatomiedocent te worden. Dat wil ik combineren met onderzoek.’

Wat gebeurt er als er een lichaam bij jullie binnenkomt?

‘Als een donor overlijdt, wordt diegene binnen 24 uur opgehaald. Via de liesader wordt er dan conserveervloeistof door het lichaam heen gepompt. Een lichaam blijft dan zoals bij de laatste keer uitademen. De longen zien er daardoor ook heel klein uit, die kunnen zich bij leven nog veel meer uitzetten. Ook verliest het alle elasticiteit en wordt het dus heel stijf.’

Is er iets wat jou is bijgebleven?

‘Wij gingen een hart uit een lichaam halen en toen bleek er in het hartzakje, dat ervoor zorgt dat een hart goed kan bewegen, ruim een centimeter aan gestold bloed zat. Daar was een heel grote bloeding geweest. Dat hart was zo uniek dat de anatomen hem gelijk hebben meegenomen.’

‘De studenten kregen een ander hart. Bij studenten gaat namelijk nog wel eens wat fout, die snijden soms bijvoorbeeld een kransslagader kapot zonder dat netjes te prepareren.’

Gaan er nooit studenten van hun stokje?

‘Er worden mensen wel eens niet lekker, maar het gebeurt zelden dat iemand flauwvalt. Dan laten wij ze op de grond tegen de muur aan zitten en wat limonade drinken. Dan mogen ze daarna weer meedoen of naar huis.’

Je hebt op je arm een hart getatoeëerd.

‘Het is een anatomisch hart met bloemen die uit de bloedvaten naar boven steken. Het idee heb ik van Pinterest. Het leek mij erg gaaf, ook omdat ik anatomie heel leuk vind. Al doe ik er later niks mee, dan is het wel een paar jaar een heel groot deel van mijn leven geweest en echt een passie.’

Zou je zelf jouw lichaam opgeven voor de wetenschap?

‘Ja, ik geloof niet dat ik het later nog nodig heb als ik dood ben. Als er geen orgaandonatie nodig is, zou ik het best mooi vinden als er weer nieuwe studenten van mijn lichaam kunnen leren.’

COLUMN | MATHIJS DE JONG

Het is hier net als thuis

Wie zich weleens buiten de Leidse singels begeeft, en (vrijwillig) de erbarmelijke tocht naar het Haagsche aflegt om aldaar te studeren, treft waarlijk een andere wereld aan. Althans,

zo voelde dat voor mij als Leidsch rechtenstudentje.

Het Wijnhavengebouw zou men kunnen beschouwen als een *academische kolonie* van onze van origine Leidse universiteit. Tot op de dag van vandaag vraag ik mij af waarom – naar mijn weten – nog niemand gepromoveerd is op deze academische expansiedrift. Er is namelijk meer academie op komst. Zo zal er in 2026 midden in het centrum van Den Haag in het voormalige v&d-gebouw nóg een universiteitsgebouw komen waar, naast de Universiteit Leiden, ook de TU Delft, de Open Universiteit, het LUMC, de Universi-

teiten van Nederland en de University of Edinburgh (???) zich zullen gaan vestigen.

Deze potpourri van universiteiten zullen echter geen ‘toevallige huisgenoten’ vormen. Zij zullen gaan samenwerken ‘op thema’s zoals kunstmatige intelligentie, duurzaamheid en safety & security, maar ook wordt gedacht aan een nieuw aanbod voor “leven lang ontwikkelen” (LLO), aldus de Open Universiteit.

Mooi. Fijn. De Hagenezen vroegen zich waarschijnlijk al een tijdje af hoe zij dat moeten doen: een ‘leven lang ontwikkelen’.

Enfin, dit is geen Proefschrift ter Verkrijging van den Graad van Doctor in de wetenschappen der academische expansiedrift. Dit zijn de aantekeningen van een Leidsch rechtenstudentje dat eens gaat studeren op Wijnhaven.

Maandag. Negen uur ‘s morgens. Spits. Komend uit een sprinter die riekt naar de onopgeruimde overblijfselen van de maaginhoud van een nog dronken medereiziger, loop je met de mensenmassa mee: een zee van keurig uitzienende, schoongewassen, uitgeslapen gezichten. Klaar om de week van een ondermaatse hoeveelheid werk met een zeer geringe hoeveelheid plezier te beginnen. De Ambtenaar. Je wist dat ze bestaan maar kende ze enkel uit de verhalen van de huisoudste

die met schrik in zijn stem over het burgerlijke leven sprak.

Links en rechts doemen hoge gebouwen op. Even denk je aan New York City, Hong Kong of Dubai, maar dan dringt de lelijkheid van die gebouwen tot je door. Je ziet de mensenmassa’s uit de trein die gebouwen binnen druppelen en begrijpt waarom die gebouwen niet mooi zijn: het zijn ministeries.

Eindelijk! Daar, daar op de hoek waar de tram luid tingelend in de tunnel verdwijnt, daar ligt het: *Wijnhaven*. Voor de ingang staan naast een niet-roken-bordje mensen te roken die je doen denken aan de film *Pirates of the Caribbean*. Geheel *underdressed* stap je desalniettemin met opgeheven hoofd de draaideur door.

Geen enkel punt van herkenning. Totdat je naast de balie, nog voor de roltrap (??) iets ouds en vertrouwds waarneemt. Je krijgt een warm gevoel van binnen. Eindelijk zie je te midden van al die wildernis iets wat je direct doet denken aan het warme welkom dat je opwacht wanneer je je eigen Leidse rechtenfaculteit binnenkomt: de identiteitscontrole. Uit je portemonnee graai je vlug je studentenpas, toont deze aan de beveiliging en glimlacht heel tevreden: het is hier net als thuis.

Mathijs de Jong studeert rechten

De Wijnhaven is een academische kolonie